**Van Prof. Cramer gesproken . . . .**

Van Prof. Cramer gesproken, men weet, dat dit jaar de professoren Bouwman, Hoekstra, Noordtzij en de heer J. H. Kok een reis gemaakt hebben naar Hongarije.

En zij konden rapporteeren, dat van den invloed van Prof. Cramer in Hongarije slechts weinig is overgebleven.

Velen zagen in, dat onder het Calvinistisch jasje, door dezen hoogleeraar aangetrokken, geen Calvinistisch hart klopte.

Zoo is dan onze voorspelling van verleden jaar uitgekomen.

We spreken daarover onze voldoening uit.

Het misbruik van den Calvinistischen naam kan nauwelijks te sterk worden bestreden.

**Hongaarsche studenten.**

Weer hamert Prof. Sebestyen in de „Hongaarsche Heraut" op het uitnemende denkbeeld om de Hongaarsche studenten toch in Holland hun studie te laten voltooien, opdat Hongarije met Gereformeerde predikanten als overdekt worde.

En weer voelen we ons gedrongen, om deze gedachte te steunen.

Men hoore, hoe Prof. Sebestyen deze zaak bepleit.

> Met *groote vreugde constateeren* wij dat ons verzoek niet tevergeefsch is geweest. Zooals we in eenige Hollandsche kerkelijke bladen lazen, hebben enkele grootere gemeenten en classes het plan, een of meer Hong. geref. theologen in hun studie geheel of gedeeltelijk bij te staan. Vriendelijk vragen wij de Hollandsche Geref. Kerken, deze mooie en grootsche gedachte verder te propageeren. Want het lot der Geref. Beweging in Hongarije is in zeer veel opzichten afhankelijk van de kwaliteit van de in Holland studeerende Hongaarsche theologen en van hun spoedige aanstelling in dienst der Geref. ontwaking. En onze Hollandsche broeders weten heel goed, dat wij in deze opzichten in de eerste plaats op Holland aangewezen zijn. Want niet alleen vinden wij in geen der andere Geref. Kerken tot nu toe zulk een warme sympathie voor onze zaak als in Holland, maar ook nergens vinden wij die zuivere ontwikkeling der Geref. theologie die Holland de leiding doet nemen onder de Calvinistische volkeren der geheele wereld. En nu zal men begrijpen, dat wij ons zoo heel moeilijk tevreden kunnen stellen met de opleiding van één of twee studenten jaarlijks.
>
> Met het oog op de toekomst zou het van zoo bijzonder veel belang zijn, dat de beste Hong. studenten en jonge predikanten in de eerstkomende 10 jaren in de gelegenheid werden gesteld een Hollandsche studiebeurs te verkrijgen.
>
> Als b.v. jaarlijks minstens 10 tot 15 jonge predikanten hun studies in Holland konden voltooien, dan zouden zij naar huis terugkeeren vol verlangen om de in Holland geleerde beginselen ook hier te verkondigen. Op deze wijze zouden in den loop van 10 jaren 100 tot 150 jonge predikanten, na ernstige voorbereiding en gewerkt door een vaste overtuiging, de Hongaarsche Gereformeerde Kerk tot nieuw leven kunnen brengen en haar doordringen van haar verantwoordelijkheid jegens God. Wij begroeten dus met vreugde hen, die volgens de Hollandsche Couranten de studiebelangen der Hongaarsche studenten zullen behartigen, en vragen tegelijkertijd aan onze Gereformeerde broeders, dit mooie plan, deze mooie gedachte, zooveel als maar mogelijk is, werkelijkheid te doen worden.

In verband hiermee wijs ik op het bericht van de Deputaten der Generale Synode, dat er totnogtoe voor de Hongaarsche studenten slechts f 1500 is ingekomen.

Wat moet men daarmee beginnen?

Heel krap kan men er twee studenten een jaar lang van ondersteunen.

Twee studenten!

Terwijl er zoovelen verlangen om hier te komen studeeren!

Moeten wij ze dan naar Utrecht verwijzen, waar een oud stipendium (beurs) voor Hongaarsche studenten bestaat en ze aan den invloed van een man als Prof. Cramer overleveren?

Men voelt onder ons wel voor deze zaak.

Geld zit er ook nog wel.

Maar de molen maalt zoo langzaam.

Onlangs drongen we op spoed aan.

We doen dit opnieuw.

Anders is het voor den komenden cursus verkeken.

Deputaten zeggen in hun circulaire: „Misschien mogen Deputaten er op wijzen, dat het zeer gemakkelijk zou zijn, indien elke classis haar eigen deputaat of correspondent had, die het geld van de kerkeraden ontvangen kon en overmaken aan den Penningmeester van de Generale Deputaten br. C. v. d. Bos, Reguliersgracht 9, te Amsterdam".

Men onthoude het adres.

HEPP.

## UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

**Het adres van den Schoolraad.**

Door den Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel is het onderstaand adres aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal gericht, een adres, waarvan alle eer toekomt aan den bekwamen secretaris.

Het Moderamen van den Schoolraad voor de Scholen met den Bijbel heeft er met dankbaarheid kennis van genomen, dat Zijne Excellentie de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen zich bereid heeft verklaard, enkele voorstellen, bedoeld om tot bezuiniging op het lager onderwijs te geraken, maar waartegen naar het oordeel van den Schoolraad ernstige bezwaren bestonden, terug te nemen en de beperking van uitgaven op andere wijze te zoeken.

Naar aanleiding van het bij Memorie van Antwoord gewijzigd ontwerp van wet tot wijziging van de Leerplichtwet en van de Lager-onderwijswet 1920 (Gedr. St. 1923—1924, no. 282/5—7) veroorlooft het Moderamen zich, nog het volgende onder de aandacht van de Kamer te brengen.

Art 3 der Leerplichtwet. Voorgesteld wordt om het derde lid van dit artikel, zooals dat vóór de wijziging bij wet van 15 October 1921, Stbl. no. 1131 (invoering van het verplichte zevende leerjaar) luidde, tot 1 Januari 1930 te doen herleven.

De oude redactie van het derde lid van art. 3 past echter niet meer bij het systeem der Lageronderwijswet 1920, welke in artikel 3 van lagere scholen met zeven leerjaren uitgaat; op 1 Januari 1925 moeten alle openbare en bijzondere scholen voor gewoon lager onderwijs zeven leerjaren tellen. Hetgeen het nieuwe derde lid van artikel 3 der Leerplichtwet als regel voorstelt (een zesklassige lagere school), is dus na 1924 hooge uitzondering (die moet toegestaan worden bij afzonderlijk Koninklijk Besluit).

Is door deze tegenstrijdigheid tusschen het voorgestelde artikel 3 der Leerplichtwet eenerzijds en het geldende artikel 3 der Onderwijswet anderzijds de redactie van het voorstel reeds weinig elegant, de gevolgen ten opzichte van de bezuiniging zijn van groote beteekenis. Door dit voorstel zal de bezuiniging, beoogd met het uitstel van het verplichte zevende leerjaar, ongeveer tot op de helft worden teruggebracht.

Wat toch is het geval? De Lager Onderwijswet 1920, (art. 203) verplicht op 1 Januari 1925 alle Gemeente- en Schoolbesturen, het zevende leerjaar in te voeren. Wijl de leertijd dan dus meer dan zes leerjaren omvat, zullen de kinderen eerst ophouden leerplichtig te zijn, niet als zij zes klassen (leerjaren) doorloopen hebben, maar als zij de klas hebben doorloopen, waarin zij bij het bereiken van den twaalfjarigen leeftijd geplaatst waren. Volgens het arrest van den Hoogen Raad van 21 Mei 1907, W. 8552, beteekent dit, dat zij dan niet op hun twaalfden verjaardag de school mogen verlaten, maar daarna tot het einde van den cursus moeten blijven.

Dit nu acht het Moderamen in een wet op den leerplicht niet op zijn plaats. De leerplichtwetgever zij tevreden, wanneer de leerlingen zes klassen doorloopen en met andere woorden het vereischte kwantum kennis verwerkt hebben. Het is, uit een oogpunt van leerplichtwetgeving volstrekt ongemotiveerd om, wanneer twee kinderen, het eene 11 jaar en 11 maanden en het andere 12 jaar oud, de zes klassen doorloopen hebben, het eerste kind te verplichten, nog een vol jaar school te gaan en het laatste vrij te laten.

Maar de financieele gevolgen zijn bovendien ernstig. Wanneer de scholen op 1 Januari 1925 het zevende leerjaar moeten invoeren, zullen alle kinderen, die regelmatig zijn overgegaan en op een leeftijd van 5½—6 jaar tot de school zijn toegelaten, de zevende klas moeten doorloopen; daarentegen zullen de leerlingen, die bij hun toelating 6—6½ jaar oud waren, na de zesde klas de school mogen verlaten. Men kan de beide groepen ongeveer gelijk stellen; bij de eerste groep zal men dan echter nog moeten optellen de vele kinderen, die — vóór 1921 — jonger dan 5½ jaar zijn toegelaten. Veilig kan derhalve gezegd worden, dat door de vastgestelde redactie van artikel 3 der Leerplichtwet in verband met het ongewijzigd laten van artikel 3 (of van artikel 203) der Lager Onderwijswet 1920 de beoogde bezuiniging (door het zevende leerjaar voor de leerlingen in deze voor onze publieke kassen zoo moeilijke dagen voorshands nog niet in te voeren), voor de helft illusoir wordt gemaakt. Het Rijk en de Gemeenten zullen de gevolgen van de stijging van het aantal leerlingen voor de kosten van salariëring, bijbouw van lokalen en exploitatie straks ondervinden.

Nog temeer vestigt het Moderamen hierop de aandacht, omdat het voorgestelde artikel 28 in dezen vorm niet te handhaven is en anderzijds de bezuiniging, op het aantal onderwijzers verkregen, door de overgangsbepaling van art. VIII perspectivisch is en voor een deel zal blijven. Door de invoering van het zevende leerjaar nog niet op 1 Januari 1925 verplicht te stellen, m.a.w. den termijn van art. 203 der L.O.-wet te verlengen, zou een aanzienlijke bezuiniging verkregen kunnen worden, waardoor het mogelijk zou worden, bij de herziening van de schalen van artikel 28 aan de bezwaren ten opzichte van de kleine scholen tegemoet te komen.

De assistenten. In artikel IV van het gewijzigd wetsontwerp wordt voorgesteld, dat assistenten in de scholen voor gewoon lager onderwijs met niet meer dan 144 leerlingen mogen werkzaam zijn.

Het Moderamen waardeert de bedoeling om aldus voor de kleine scholen de werking der noodzakelijke bezuiniging te verzachten, al vreest het, dat juist in de dorpen, waar de kleine scholen voorkomen, de Gemeente- en Schoolbesturen dikwijls moeilijk een geschikte(n) assistent(e) tegen lage (of zelfs zonder) bezoldiging zullen kunnen bekomen.

Ook verliest het Moderamen niet uit het oog, dat geen enkel Gemeente- of Schoolbestuur verplicht is, een assistent(e) aan te stellen; de Besturen worden vrij gelaten, eerst dan iemand tot assistent(e) aan te stellen, wanneer zij overtuigd zijn van zijn (haar) geschiktheid.

Echter heeft het tegen de voorgestelde regeling wel een andere, zeer ernstige grief. Het valt te verwachten dat na de herziening van art. 28 zij, die in 1924 en volgende jaren voor het onderwijzers-examen slagen, voorloopig geen plaats als onderwijzer(es) zullen bekomen. Het meerendeel der vacatures, welke na 29 Juni 1924 ontstaan zullen, zal immers niet vervuld mogen worden. Te verwachten valt, dat een zeer groot gedeelte van deze pas geslaagde onderwijzers(essen) zal trachten, plaats te krijgen als assistent, teneinde zoodoende althans eenige ervaring te verwerven en hierdoor gemakkelijker een benoeming als onderwijzer(es) te kunnen verkrijgen en voorts om een — zij het lage — bezoldiging te kunnen genieten.

Op deze wijze zal men straks aan de scholen tweeërlei soort onderwijzers verbonden zien:

a. hen, die de wet onderwijzers noemt; deze ontvangen een wettelijk geregeld salaris en voor hen heeft de wetgever de rechtspositie met zorg geregeld (bij ontslag, verlof, enz.);

b. hen, die de wet „assistenten" noemt, maar die evengoed de onderwijsbevoegdheid en het getuigschrift van zedelijk gedrag bezitten als de onderwijzers van de vorige rubriek. Omtrent hun salaris is echter niets bepaald en hun rechtspositie is ook overigens op geen enkele wijze geregeld.

Hiertegen nu heeft het Moderamen zeer ernstig bezwaar. De Schoolraad wenscht steeds met kracht op te komen voor de vrijheid der Besturen van de bijzondere scholen, maar nimmer dient hierbij de zorg voor een goede salariëering en voor een behoorlijke rechtspositie der onderwijzers uit het oog verloren te worden. In dit opzicht de Gemeente- en Schoolbesturen geheel vrij te laten, zal in een oogenblik de ondragelijke toestanden van voorheen doen terugkeeren.

Mocht dit ernstig bezwaar tegen de assistenten kunnen ondervangen, of mocht de voorgestelde regeling desondanks toch in de wet opgenomen worden, dan veroorlooft het Moderamen zich, nog de volgende wenschen naar voren te brengen:

1. De assistenten aan bijzondere scholen zullen niet pensioengerechtigd zijn; die aan openbare scholen vermoedelijk wel; men neme ook eerstgenoemde onder de pensioenwetgeving op; vooral voor assistenten in 't bezit der onderwijzers-akte is dit van belang;

2. de regeling zij zoo, dat hij (zij), die als assistent(e) wenscht op te treden, eerst een paar weken in school werkzaam zij om daarna het bewijs van geschiktheid te ontvangen; hoe zal de inspecteur de geschiktheid anders moeten beoordeelen;

3. het zij niet noodig, dat de assistent, die achtereenvolgens in meerdere inspecties werkzaam is, telkens een nieuwe verklaring van geschiktheid van den inspecteur noodig heeft; in het eerste lid onder b van artikel 9 bis worde daarom gelezen: „eene verklaring van een inspecteur" (i.p.v. „den inspecteur");

4. wanneer in een gemeente aan een openbare school een assistent verbonden is, heeft het Bestuur van een bijzondere school in dezelfde gemeente het recht, voor rekening der gemeentekas ook een assistent aan te stellen; de wet opene hier echter de gelegenheid, dat het Schoolbestuur het bedrag, dat het voor een assistent zou kunnen ontvangen, mag besteden voor een boventallig onderwijzer. Indien omgekeerd aan de openbare school een boventallig onderwijzer verbonden is, ontvange het Schoolbestuur de bevoegdheid om de vergoeding uit de gemeentekas, waarop het naar evenredigheid van het aantal leerlingen recht heeft, te besteden voor de salariëering van één of meer assistenten. Reeds thans komt het soms voor, dat een Schoolbestuur wel ingevolge art. 100 der wet een boventallige onderwijzeres op kosten der gemeente mag aanstellen, maar niet een vak-onderwijzeres voor de nuttige handwerken, afschoon deze veel lager salaris geniet en met een vak-onderwijzeres dikwijls zeer goed kan worden volstaan. Aldus wordt de Gemeente op kosten gejaagd. De wet vereenige de vergoeding voor boventallige onderwijzers, vak-onderwijzers en assistenten in één artikel en late de Schoolbesturen vrij in de keus, welke soort leerkracht zij voor de vergoeding uit de gemeentekas willen aanstellen;

5. het Moderamen dringt er op aan, in het voorgestelde tiende lid van art. 101 der wet als maatstaf te nemen het aantal assistenten, dat in het vooraf gaande jaar aan de openbare school (scholen) verbonden was, gelijk ook in het 9e lid van art. 101 geschied is. Anders wordt de toepassing van het 10e lid voor de Schoolbesturen zeer bemoeilijkt. De bepaling van den laatsten zin van het tiende lid kan beter vervangen worden door een bepaling, dat ook een gedeelte van het salaris van een assistent aan een Schoolbestuur zal worden uitgekeerd; het Bestuur zou dit bedrag dan uit eigen middelen tot een volledig salaris kunnen aanvullen.

**De schaal van artikel 28.**

De voorgestelde wijziging van artikel 28 der wet zal vooral voor de kleine scholen zeer bezwaarlijk zijn. Dit blijkt uit onderstaande vergelijking, die het gemiddeld aantal leerlingen per onderwijzer aangeeft aan scholen met 1, 2, enz. leerkrachten:

| Aantal leerkr. | Wet van 14 Juli 1919, Stbl. 493. | L.O. wet 1920. | Technische Herziening. | Voorstel 1924. |
|---|---|---|---|---|
| 1 | 13 | 13 | 17 | 25 |
| 2 | 17 | 22 | 26 | 36 |
| 3 | 22 | 25 | 32 | 40 |
| 4 | 29 | 28 | 35 | 42 |
| 5 | 35 | 31 | 37 | 43 |
| 6 | 38 | 34 | 39 | 44 |
| 7 | 40 | 35 | 41 | 45 |
| 8 | — | 37 | 43 | 45 |
| 9 | 37 | 37 | 44 | 45 |
| 10 | 39 | 38 | 45 | 46 |
| 11 | 41 | — | 46 | 46 |
| 12 | 42 | — | 47 | 46 |

Voor de scholen met meer dan 6 leerkrachten zal het gemiddeld aantal leerlingen per onderwijzer door de voorgestelde schaal nauwelijks stijgen, de kleine scholen en dus vooral een deel van het platteland zullen het meest door de bezuiniging getroffen worden.

Een ingesteld onderzoek heeft geleerd, dat er op 1 Januari 1924 in 't geheel slechts 3 Chr. scholen voor g.l.o. waren met één leerkracht en 254 met twee leerkrachten.

Wordt het voorgestelde wet, dan zouden die getallen worden: 115 Chr. scholen voor g.l.o. met één leerkracht en 426 met twee leerkrachten.